

3 Attacin
talousennuste:
Kriisi syvenee

5 Vapautta
ja
vastarintaa

8 Kuka
hyötyy
500 euron
seteleistä?

TÄSSÄ NUMEROSSA	
2	Pääkirjoitus: Muutosta ilmassa Q4:n vastarintakuva
3	Taloudessa muhii uusi kupla Hiekanjyviä, toivonkipinöitä
4	Maaailman suurin veroparatiisi paljastui Yhdysvalloista
5	Vapautta ja vastarintaa
6	Mitä raha on?
8	Kuinka rahavalta laitetaan kuriin Kuka hyötyy 500 euron seteleistä?
9	Alkuperäiskansat ja raha
10	Suomi Areenassa keskusteltiin finanssikriisistä
11	Eurooppa kylässä
12	Attacin ilmastoryhmä perustettu

PÄÄKIRJOITUS

Muutosta ilmassa

Ranskassa on sanonta *plus ça change, plus c'est la même chose*. Se tarkoittaa kutakuinkin, että mitä enemmän asiat näyttävät muuttuvan, sitä vähemmän ne tosiasiassa muuttuvat.

Maaailman menoa seuratessa tuntuu usein, että näinhän se on. Historia toistaa itseään. Se, minkä ei pitänyt tapahtua enää koskaan, tapahtuu taas. ”Perustavan muutoksen” jälkeen hommat jatkuvatkin kuten ennen.

Ilmeteltyään Ruandan kansanmurhaa toimettomana ”kansainvälinen yhteisö” päätti, että jatkossa vastaavat rikokset ihmiskuntaa vastaan estettäisiin. Mutta sitten tulivat Darfur, Kongo, Zimbabwe ja niin edelleen.

Alkuvuodesta vapaan maailman johtajaksi siunattiin messias, jonka piti muuttaman aseet auroiksi, manikealaisen militarismin moniarvoiseksi multilateralismiksi ja rahoitusmarkkinavetoisen kuplatalouden kestäväksi kansankapitalismiksi.

Mutta **Barack Obama** korvasikin Irakin Afganistanilla, yhdysvaltalaisten kansalaisoikeuksia rajoittavan poikkeustilalainsäädännön vielä tiukemmilla rajoituksilla, kaikkien aikojen suurimman sotilasbudjetin kaikkien aikojen suurimmalla sotilasbudjetilla ja Wall Streetin Wall Streetillä.

Suomessa 1990-luvun laman läksyt luettiin huolella, minkä ansiosta hallituksen sanottiin osaavan toimia tällä kertaa viisaammin. Ja mitä hallitus tekee? Antaa työttömyyden kasvaa, supistaa julkista sektoria ja viilaa verotusta epätasa-arvoistavammaksi.

Ei ihme, että moni on taipuvainen pessimisiin. Jos mikään ei kuitenkaan muutu, miksi edes yrittää.

AJATUS ON YMMÄRRETTÄVÄ, mutta silti typerä.

Epärealistiset odotukset harvoin toteutuvat. Jos joku kuvitteli, että Yhdysvaltain presidentiksi voisi nousta muu kuin mallittilinen kompromissintekijä poliittisesta keskustasta, että finanssisektori menettäisi vuosikymmenten saatossa rakentamansa vaikutusvallan yhdessä kriisissä, että uusklassiset taloustieteen oppikirjat poistettaisiin opetussuunnitelmista tai että porvarihallitus soittaisi työväenlauluja, pettymys on varmasti kova.

Totuus kuitenkin on, että asiat eivät ole kuin ennen.

Attacin näkökulmasta muutos on ollut selvä: monet ajatuksemme, joita politiikan ja talouden eliitit pitkään pitivät päättöminä tai vähintään mahdottomina toteuttaa, ovat yhtäkkiä kansainvälisen talouspoliittisen keskustelun keskiössä.

Valuutanvaihtoverosta, Attacin tavoitteista keskeisimmästä, saa lukea lehdistä harva se päivä.

Puhujina eivät yleensä ole kansalaisaktivistit, vaan presidentit, ministerit ja rahoitusihmiset. Itse asiassa he eivät edes tyydy valuuttakaupan verottamiseen, vaan yhä useammin esiin nousee ajatus myös arvo-paperimarkkinoilla sovellettavasta verosta.

Tilanne on hämmentävä. Tietyissä mielessä jotkut poliitikot ovat jopa järjestökenttää edellä. Yleisestä finanssitransaktioverosta on Attacin piirissä puhuttu pitkään, mutta järjestelmällinen työ aiheen ympärillä on vasta alussa.

JOS LIIKA PESSIMISMI on hölmöä, sitä on myös ennenaikainen optimismi.

Vaikka valuutanvaihto- ja rahoitusmarkkinaveron äkkisuosio on yllättänyt, on syytä huomata, että nimikkeiden alla puhutaan varsin erilaisista asioista. Valtaosa veroja kannattavista poliitikoista ja kansalaisjärjestöistä korostaa lähinnä niiden varainkeruupotentiaalia.

Paljon harvempi ajaa rahoitusmarkkinoiden vakauttamiseen ja lyhytaikaisen spekulatiion hillitsemiseen tähtäävää järjestelmää. Attacin perimmäistä tavoitetta, finanssimarkkinoiden ja talouden demokratisoimista, yleisesti esillä olleet aloitteet eivät edistä lainkaan.

Käsillä on poikkeuksellinen mahdollisuus saada aikaan konkreettinen muutos. Jotta tilaisuus ei menisi ohi ja jotta transaktioverojen koko potentiaali huomioitaisiin yleisemmin, Attacin äänen on syytä kuulua.

Mitä enemmän asiat muuttuvat, sitä enemmän ne voivat vielä muuttua.

Henri Purje
Kirjoittaja on Attacin puheenjohtaja.

Q4:n vastarintakuva

TÄLLÄ PALSTALLA JULKAISTAAN KULUVAN KVARTAALIN VASTARINTAKUVA.

KUVAAJA Elina Haapala

Valmiina Kööpenhaminan maratonille Kuvassa vasemmalta Petri Raivio, Matti Ylönen, Teppo Eskelinen ja Olli Ojala. Maraton taittui joukon nopeimmalla eli Petri Raiviolla aikaan 3:59:02. Attacin Lisää veroja -paitojen tilausohjeet takasivulla.

Ehdotuksia kvartaalin vastarintakuvaksi voi lähettää osoitteeseen hiekanjyvat@gmail.com.

Taloudessa muhii uusi kupla

Attacin Velkaantunut talous veitsenterällä -raportin mukaan puhe markkinoiden elpymisestä on ennenaikaista. Toistaiseksi sovitut uudistukset eivät ole puuttuneet rahoitusjärjestelmän keskeisiin ongelmiin.

Näennäisnousua ylläpitävät keskuspankit, joiden avokätinen perusrahoitus on siirtynyt arvopapereiden hintoihin. Piristymisen ei kuitenkaan näy reaalityaloudessa, jossa rahaa on edelleen niukalti ja työttömyys kasvaa.

”Keskuspankkien synnyttämä uusi kupla voi hyvinkin puhjeta vuoden 2010 aikana. Kurssien syöksyessä alas rahoitussektorin on pakko ryhtyä vähentämään massiivista velkaansa. Tämä jäädyttää lainamarkkinat vielä nykyistä pahemmin”, Attacin rahoitusmarkkina-asiantuntija **Jussi Ahokas** sanoo.

Kun uutta lainaa ei myönnetä ja sekä rahoituslaitokset, yritykset että kotitaloudet käyttävät rahansa velanmaksuun, kokonaiskysyntä vähenee.

”Joudumme niin sanottuun velkadeflaatioon, joka on taloudellista toimintaa hidastava ja hintoja alaspäin painava kierre”, talouskatsauksen Ahokkaan kanssa laatinut **Lauri Holappa** selvittää.

MITÄ ENEMMÄN YKSITYISTÄ velkaa lyhennetään, sitä rajummin kysyntä heikenee, tuotanto supistuu ja työpaikat vähenevät. Velanmaksua on kuitenkin jatkettava, kunnes talousjärjestelmän kannalta kestävä taso saavutetaan.

Esimerkiksi 1930-luvun suuren laman jälkeen Yhdysvalloissa velkaa lyhennettiin 15 vuoden ajan, toiseen maailmansotaan asti. Suomen edellisen laman jälkeen yksityinen

velka supistui kymmenisen vuotta.

”Suomen talouteen velkadeflaatio vaikuttaa nopeasti. Kun vienti ei vedä, kokonaistuotanto ei elvy. Niinpä Suomen bruttokansantuote tuskin kääntyy nousuun vielä ensi vuonna”, Ahokas sanoo.

Lyhyellä tähtäimellä lamaa tulisi torjua entistä laajemmalla elvytyksellä, ennen kaikkia julkisia investointeja lisäämällä. Veronalennusten teho on kyseenalaisempi: varsinkin yleisiä, kaikkia tuloluokkia koskevia veronalennuksia olisi syytä välttää.

Suomella on Holappan mielestä varaa lisätä julkista velkaansa vielä merkittävästi, sillä valtion velkaantuminen – joka on osattava erottaa yksityisen sektorin velkaantumisen – on ”pienempi paha kuin massatyöttömyydestä aiheutuva ongelma”.

VELKAANTUNUT TALOUS veitsenterällä -katsauksella Attac pyrkii vaikuttamaan rahoitusmarkkinoiden ja talousjärjestelmän kriisistä käytävään julkiseen keskusteluun.

Attac on yksi harvoista tahoista, jotka ovat pitkään varoittaneet finanssijärjestelmän epävakaisuudesta ja kestättömyydestä.

Ahokkaan ja Holappan mukaan yleisessä keskustelussa ja mediassa ääneen pääsevät yhä etupäässä samat valtavirtaisen taloustieteen edustajat, jotka epäonnistuivat täydellisesti kriisin ennakoinnissa. Nyt nämä ”asiantuntijat” julistavat laman taittuneen.

Käsitys uudesta noususta perustuu yhtä huonoon analyysiin kuin kriisiä edeltä-

nyt usko loputtomaan kasvuun ja markkinoiden tehokkaaseen itsesäätelyyn, kirjoittajat arvostelevat.

Tosiasiassa näytävästi uutisoidut uudistukset ja uudet sääntelytoimet eivät ole pureutuneet kriisiin syihin – ylivelkaantumiseen ja spekulatioon. Pitkällä tähtäimellä järjestelmän ongelmat voidaan kuitenkin ratkaista vain epävakautta vähentävillä rakenteellisilla muutoksilla.

ATTACIN KATSAUKSESSA esitetään kahta tällaista uudistusta.

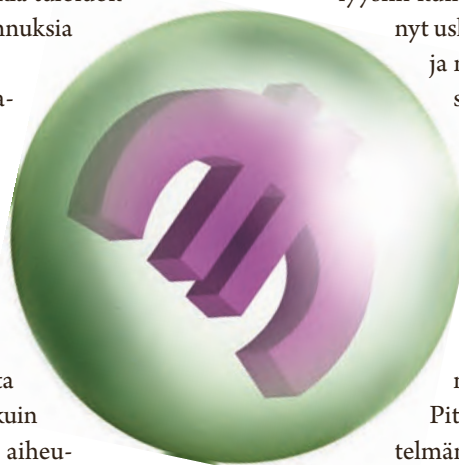
Ensinnäkin osakkeet tulisi muuttaa velkakirjojen kaltaisiksi aikarajoitetuiksi arvopapereiksi, jolloin niiden arvot eivät voisi nousta loputtomasti.

Toiseksi osakkeiden ja muiden arvopapereiden myynnin yhteydessä pitäisi periä finanssitransaktiovero, joka olisi sitä suurempi mitä vähemmän aikaa myyjä on pitänyt arvopaperia hallussaan.

Finanssitransaktioveron perusajatus on sama kuin valuutanvaihtoveron, mutta sen sovellusala on huomattavasti laajempi.

Kuluneen syksyn aikana tällainen vero on saanut kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden lisäksi kannatusta myös monilta poliittisilta johtajilta.

Henri Purje

Velkaantunut talous veitsenterällä -katsaus on ladattavissa osoitteessa www.attac.fi/talouskatsaus09. Raportin printtiversiota on saatavilla rajoitettu määrä. Sen voi tilata sähköpostitse osoitteesta attacalious@kaapeli.fi.

Hiekanjyviä, toivonkipinöitä

TÄLLÄ PALSTALLA KERROTAAN HYVISTÄ UUTISISTA.

TEKSTI Anita Kelles-Viitanen

Amerikan ihmisoikeustuomioistuinin tuomitsi Brasilian valtion ihmisoikeusrikkomukset

Amerikan ihmisoikeustuomioistuin on päättänyt, että Brasilian viranomaisten Paranan osavaltiossa harjoittama salakuuntelu on laitonta, poliittisesti motivoitunutta ja yhteiskunnallisten liikkeiden kriminalisointia. Salakuuntelun ja poliittisen takaa-ajon kohteena olivat maattomat ihmiset. Ajojahti oli osa laajempaa poliittista takaa-ajoa, joka kohdistui myös Brasilian maaseudulla vaikuttaviin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Sen tarkoituksena oli ajaa maattomat pois alueilta, myös väkivaltaa käyttäen. Tuomioistuin katsoi, että valtio oli rikkonut paitsi yksityisyyden suojaa myös perustuslaillista kokoontumisvapautta ja hyviä oikeuskäytäntöjä. Tuomioistuin määräsi valtion tekemään ihmisoikeusloukkauksista tar-kan ja puolueettoman selvityksen sekä maksamaan uhreille korvauksia.

Shell joutuu maksamaan miljoonia Nigerian aktivistin murhasta

Shell suostuu sovitteluun ja maksamaan 15,5 miljoonaa dollaria nigeriläisen **Ken Saro-Wiwan** ja kahdeksan muun aktivistin murhasta. Se ei kuitenkaan myönnä osallisuuttaan

näihin murhiin, vaan maksaa välttääkseen oikeudenkäynnin ja siitä seuraavan kohun.

Oikeusjuttua ajanut ihmisoikeusryhmä valmistelee jo uusia haasteita muun muassa yhtiöille, jotka toimivat yhteistyössä Etelä-Afrikan rotusortoa tukeneiden yritysten kanssa. Ihmisoikeusjuristi **Judith Brown-Chomsky** toteaa, että ”ihmisoikeusjuristeille riittää tehtävää eikä työ lopu kesken”.

Lisää: http://www.democracynow.org/2009/6/9/shell_to_pay_out_155_million

Attacilaiset europarlamentissa

Emme ole vielä oppineet juhlimaan voittojamme ja hyödyntämään menestystämme. Esimerkiksi sitä, että Euroopan parlamenttiin tuli tänä vuonna valituksi aktiivisia attacilaisia: **Sven Giegold** Saksasta ja **José Bové**, joka on kansainvälisen Attac-liikkeen perustajajäseniä Ranskasta. Myös Suomen meppien joukosta löytyy myös muutama Attacia symppaava.

TEKSTI Anna Valvanne
KUVITUS Heikki Rönkkö

Maailman suurin veroparatiisi paljastui Yhdysvalloista

Delawaren osavaltiosta Yhdysvalloista löytyvät maailman vähiten läpinäkyvät rahoitusmarkkinat, käy ilmi Tax Justice Networkin tuoreesta raportista.

Delawaren tiukka pankkisalaisuus, julkisten yritysrekisterien puutteellisuus sekä olematon sitoutuneisuus kansainvälisiin normeihin nostivat sen ykkössijalle Tax Justice Networkin uudessa rahoitusmarkkinoiden salaisuusastetta mittaavassa indeksissä.

Delawaren nosti ohi tunnettujen veroparatiisien sen merkitys kansainväliselle rahaliikenteelle. Osavaltiossa tietynlaisen yrityksen ei tarvitse maksaa lainkaan veroa ulkomaisista tuloista, kun se on perustettu yhdessä vähintään kahden ulkomaalaisen partnerin kanssa.

Kuuluisat veroparatiisit Luxemburg, Sveitsi ja Caymansaaret miehittivät listan seuraavat sijat, mutta kärkisijoille ylsivät myös Euroopan unionista Lontoon City (5),

Irlanti (6), Belgia (9) ja Itävalta (12).

Rahoitusmarkkinoiden salaisuusindeksi (Financial Secrecy Index) asettaa valtiot ja niiden oikeusjärjestelmät järjestykseen niiden rahoitusmarkkinoille tarjoaman salaisuuden verhon perusteella.

Myös kieltäytyminen yhteistyöstä muiden maiden viranomaisten kanssa nostaa sijoitusta. Indeksi on painotettu alueilla tapahtuvan kansainvälisen rahaliikenteen laajuuden mukaan.

LISTATUT VALTIOT houkuttelevat alueelleen sijoittajia ja yrityksiä usein alhaisilla veroilla ja erityisesti rahoitusmarkkinoiden läpinäkyvättömyydellä. Ne kannustavat veronkiertoon tarjoamalla yksityishenkilöille ja yhteisöille mahdollisuuden paeta toisen

valtion lakeja, sääntöjä ja verottajaa pankkisalaisuuden taakse. Esimerkiksi olemattoman verotuksen Caymansaarilla on lähes kaksi kertaa niin paljon rekisteröityjä yrityksiä kuin asukkaita.

Erityisen suuren loven veronkierto jättää kaikkein köyhimpien valtioiden kassaan. Ongelma ei kuitenkaan ole ainoastaan niiden.

Niin Yhdysvalloissa kuin Euroopan unionissakin on globaalin talouskriisin myötä herätty viimeaikoina vaatimaan veroparatiisien tarkempaa sääntelyä. Huolta ovat herättäneet paitsi menetetyt verotulot myös mahdollisuus terrorismin rahoittamiseen. Rahoitussalaisuusindeksi kuitenkin osoittaa, että niin Yhdysvaltain kuin EU:nkin on syytä katsoa peiliin. %

Financial Secrecy Indexin julkaisija Tax Justice Network on arvostettu kansainvälinen järjestö, joka tutkii veronkierron haitallisia vaikutuksia ja ajaa rahamarkkinoiden läpinäkyvyyttä. Raporttiin voi tutustua verkossa osoitteessa <http://www.financialsecrecyindex.com>.

Rahoitusmarkkinoiden salaisuusindeksi TOP 30

1. USA (Delaware)
2. Luxemburg
3. Sveitsi
4. Caymansaaret
5. Iso-Britannia (Lontoon City)
6. Irlanti
7. Bermuda
8. Singapore
9. Belgia
10. Hongkong
11. Jersey
12. Itävalta
13. Guernsey
14. Bahrain
15. Alankomaat
16. Brittiläiset Neitsytsaaret
17. Portugali (Madeira)
18. Kypros
19. Panama
20. Israel
21. Malta
22. Unkari
23. Malesia (Labuan)
24. Mansaari (Isle of Man)
25. Filippiinit
26. Latvia
27. Libanon
28. Barbados
29. Macao
30. Uruguay

Rahoitusmarkkinoiden salaisuusasetta mittaava indeksi osoittaa, että niin Yhdysvaltain kuin EU:nkin on syytä katsoa peiliin.

Olemattoman verotuksen Caymansaarilla on lähes kaksi kertaa niin paljon rekisteröityjä yrityksiä kuin asukkaita.

TEKSTI Mikko Sauli
KUVITUS Heikki Rönkkö

VAPAUTTA JA VASTARINTAA

Vapaus valita toisin –foorumi keräsi kesäkuussa Helsingin Kulttuuritalolle 500 yhteiskunnan tilasta huolestunutta. Kyse ei kuitenkaan ollut vain yhdestä seminaarista. Nyt on aika pohtia, mikä Vapaus valita toisin -aloite oikeastaan on ja mihin se tähtää.

Viime keväänä joukko suomalaisen yhteiskunnan tilasta huolestuneita kansalaisia päätti haastaa hegemonian ja julkaisi *Helsingin Sanomissa* vetoomuksen otsikolla ”Vapaus valita toisin”. Ilmoituksessa oli noin kolmesataa allekirjoitusta, ja allekirjoittajat maksoivat sen kustannukset itse. Ilmoitus julkaistiin myös edellisissä *Hiekanjyvissä*.

Manifestinomaisen tekstin lisäksi ilmoituksessa kutsuttiin koolle avoin foorumi, joka järjestettiin 13.6.2009 Kulttuuritalolla. Tapahtuma veti paikalle noin 500 ihmistä, mitä voi kauniina kesälauantaina pitää kohtalaiseksi suorituksena. Suomen Attac oli tiiviisti mukana tapahtuman valmisteluissa. Nyt on aika pohtia, mistä aloitteesta lopulta on kyse ja mihin suuntaan sen pitäisi kehittyä.

Perusturva –kampanja käynnistyi

Vapaus valita toisin -aloitteesta on yhtä monta tulkintaa kuin aloitteesta kuulleita ihmisiä. Siitä tai sen päämäärästä ei perinteisen poliittisen liikkeen mielessä ole yksiselitteistä totuutta. Vapaus valita toisin on prosessi, joka rönssyilee holtittomasti mukana olevien ihmisten tekojen ja ideoiden myötä. Prosessi ei millään muotoa rajoitu Kulttuuritalon tilaisuuden teemoihin. Tavoitteena on, että kuka tahansa voi käyttää prosessia uusien avauksien esiintuomiseen. Vapaus valita toisin on siis eräänlainen orgaaninen ajatushautomo.

Vapaaehtoisuuteen perustuva prosessi etenee luonnollisesti hitaasti ja yskien. Moni onkin jo ehtinyt ihmetellä, kuihtuiko koko aloite näyttävän alun jälkeen kasaan. Syksyn mittaan on kuitenkin polkaistu käytiin yhtä ja toista. Hyvä esimerkki on Ei riitä! –kampanja, joka vaatii perusturvaan 120 euron korotusta. Tätä kampanjaa voi seurata www.eiriita.fi -sivustolla. Uusia kampanjaideoita pyörii piirustuspöydillä kasoittain.

Tampereella järjestettiin 24.10. oma Vapaus valita toisin –foorumi ja Iisalmen suunnalta on kuulunut suunnitelmia vastaavasta. Helsingissä järjestetään kuukausittaisia kokouksia, jotka kuun ensimmäisenä torstaina. Näissä kuukausikokouksissa keskustellaan ajankohtaisista teemoista, seurataan kam-

Vapaus valita toisin on avoin salaliitto ja orgaaninen ajatushautomo.

Toisinaan poliittinen osallistuminen muistuttaa pikemmin elokuvissakäyntiä tai herätyskokousta, jossa ilmoitetaan totuus.

panjoiden etenemistä ja kehitetään prosessia osallistujien näköiseksi. Myös uusi ”suurta-pahtuma” on suunnitteilla ensi vuoden loppupuolelle.

Avoin salaliitto ja lupaava alkua

Oma tulkintani Vapaus valita toisin –aloitteesta on, että siinä on – kuten Attacissakin – pohjimmiltaan kyse vastahegemonian luomisesta. Se on väljästi määritelty sateenvarjo, jonka alle kaikki halukkaat voivat suojautua uusliberalismin raekuuroilta punomaan juonia muutoksen suunnan kääntämiseksi. Vapaus valita toisin toteuttaa tässä suhteessa avoimen salaliiton logiikkaa. Tavoitteena on saada vastahegemonian luomisesta kiinnostuneet ihmiset verkostoitumaan ja kannustaa heitä toimimaan toisenlaisen maailman puolesta.

Tästä näkökulmasta Vapaus valita toisin -prosessi jäi Kulttuuritalolla vielä puolittiehen. 500 ihmistä on paljon, muttei tarpeeksi. Samoin tapahtuma jäi lopulta liian perinteiseksi ja alustajavetoiseksi. Se onnistui raappaisemaan **Antonio Gramscin** ajatuksia demokraattisesta intellektuaalisesta projektista, jossa jokainen osallistuja on intellektuelli, mutta hankkeessa on vielä paljon kehittämistä. Osallistujien pitää vallata itse prosessi ja sen jälkeen maailma.

Hankkeen suurin vahvuus – itseohjautuvuus – on myös sen suurin heikkous. Oma tulkintani on, että ihmiset ovat liian tottuneita astelemaan valmiiksi katettuun pöytään. Tämä lähestymistapa ei toimi, jos tavoitteena on aito osallistuminen, sillä näin tulkittu poliittinen osallistuminen muistuttaa pikemmin elokuvissakäyntiä tai herätyskokousta, jossa ilmoitetaan totuus. Vastuu maailmasta on meillä kaikilla yhteisesti joka hetki.

Toisaalta nyt syksyllä hankkeen ympärillä on pyörinyt kiitettävästi uusia kasvoja, jotka ovat jo jättäneet puumerkkejään toimintaan. Kapulakielellä ilmaisten tämä on erittäin positiivinen ja toivottavasti voimistuva kehityskulku. Kulttuuritalolla syntynyt toivo elää edelleen. Aloite on tehty, ja nyt pallo on meillä kaikilla. 1-o ensimmäisessä erässä ei tarkoita voitettua ottelua, saati sarjaa, mutta avauksena se ei ole hassumpi. %

TEKSTI Lauri Holappa
KUVITUS Heikki Rönkkö

Mitä raha on?

Uusliberalismin oppi-isä **Friedrich von Hayek** haaveili aikanaan yhteiskunnasta, jossa ei olisi keskuspankkeja ja rahaa saisi luoda kuka tahansa. Nykyään Hayekin mielettömiltä tuntuville visioille tavataan naureskella. Harva pilkkaaaja on kuitenkaan huomannut, että suurelta osin hänen haaveensa on jo toteutunut.

Globaali finanssi- kriisi on osoittanut, mihin yksityisen sektorin posketon velkaantuminen ja pankkien liiallinen riskinotto johtavat

Lähes kaikilla on joku mielipide ”kapitalismista” tai ”taloudesta”. Hyvin harva on kuitenkaan muodostanut minkäänlaista näkemystä rahasta. Ja miksi olisikaan, sillä jo peruskoulun ensimmäisillä luokilla meille opetettiin viisaus ”raha on vaihdon väline”.

Rahalla ei tunnu olevan merkitystä monille kapitalismin kriitikoillekaan. Marxilainen lisäarvoteoria pitää kapitalismin merkittävimpinä voimina työtä ja tuotantoa. Niihin nojaavat sekä pääoman kasautuminen että työläisten riisto. Raha on vain tekninen väline, jonka avulla riisto ilmenee.

Samalla tavalla rahan näkee myös valtavirtainen talousteoria. Uusklassisen taloustieteen mukaan keskuspankit luovat rahaa helpottaakseen *vaihtotalouden* toimintaa. Talouden kasvu on riippuvaista tehdyn työn määrästä ja tuottavuudesta. Keskuspankkien on arvioitava vaihtotalouden kasvuvauhtia ja tämän mukaisesti laskettava liikkeelle niin sanottua perusrahaa.

Uusklassisen taloustieteen mukaan raha syntyy, kun keskuspankki lainaa laillisesti luomaansa perusrahaa liikepankeille. Liikepankkien vakavaraisuutta keskuspankki säätelee reservivaatimuksellaan.

Reservivaatimus voi olla vaikkapa kymmenen prosenttia. Tässä tapauksessa tuhat euroa keskuspankilta saanut liikepankki voi lainata eteenpäin 900 euroa alkuperäisestä summasta. Kun liikepankki on lainannut eteenpäin äskeiset 900 euroa, se saa ne taas itselleen – talletuksina. Sitten liikepankki ottaa taas kymmenen prosenttia reserveihinsä ja lainaa jäljelle jääneet 810 euroa eteenpäin. Lopulta, kun tämä prosessi toistuu riittävän pitkään, on talouteen tullut

kiertämään 10 000 euroa uutta rahaa, josta lainojen osuus on 9 000 euroa.

Tämä ei kuitenkaan ole yllättänyt keskuspankkia. Antamalla tuhat euroa perusrahaa ja asettamalla kymmenen prosentin reservivaatimuksen keskuspankki on tietoisesti luonut talouteen 10 000 euroa rahaa.

Taika särkyy

Uusklassisesta rahakerroinmallista voidaan johtaa kaksi ehtoa. Ensinnäkin keskuspankin on aina luotava ensin uutta perusrahaa ennen kuin liikepankki voi antaa uusia lainoja. Toiseksi taloudessa on oltava aina enemmän rahaa kuin velkaa.

Tosiasiassa kumpikaan näistä ehdoista ei toteudu. Uusklassista rahateoriaa kehittäneet **Finn E. Kydland** ja **Edward C. Prescott** pettyivät 1990-luvun alussa empiirisiin tuloksiinsa, jotka olivat ristiriidassa heidän suosimansa teorian kanssa. Kydland ja Prescott havaitsivat, että liikepankit myönsivät aina ensin velkaa. Tätä vastaavat reservit keskuspankki loi liikepankeille vasta noin vuotta myöhemmin.

Post-keynesiläinen taloustieteilijä **Steve Keen** taas on verrannut kierrossa olevan rahan määrää yksityisen velan määrään. Keen on havainnut, että Yhdysvalloissa yksityistä velkaa on tällä hetkellä liikkeellä noin viisi ja puoli kertaa enemmän kuin rahaa¹.

Näin ollen vaikuttaa siltä, että rahatalous ei toimi kuten valtavirtainen taloustiede olettaa. **Keynesin** työn jatkaja **Basil J. Moore** osoitti jo 1970-luvun lopussa, mikä uusklassisessa rahateoriassa on vikana. Mooren kehittämän endogeenisen rahan teorian mukaan pankit luovat ensiksi uutta velkaa ja vasta myöhemmin hankkivat tarvittavat reservit. Pankeilla on kiinteät velkamarkkinasuhteet isoimpien yritysten kanssa. Liikepankit lainoittavat yrityksiä, jotta ne pystyvät tekemään uusia investointeja. Jos pankit ovat jo reservivaatimustensa ylärajoilla, on keskuspankin joko myönnettävä pankeille uutta perusrahaa tai höllennettävä reservivaatimuksia. Jos keskuspankki ei ryhdy näihin toimenpiteisiin, investoinnit eivät toteudu ja syntyy luottolama.

Raha tulee pankista

Omat tulonsa liikepankit hankkivat velkaj säästötilien välisestä korkoerosta. Pankit maksavat talletuksista korkoa, joka on kuitenkin matalampi kuin se korko, jota pankin velallisten pitää maksaa.

Tämä saattaa tuntua monista – ainakin valtavirtaiseen talousteoriaan perehtymättömistä – itsestään selvältä. Mutta jos hyväksymme tämän ajatuksen, hylkäämme samalla kotoisan viisauden vaihdon välineestä. Raha ei ole neutraalia, ja me emme elä vaihtotaloudessa.

Käytännössä liikepankit voivat luoda niin paljon velkaa kuin sille on kysyntää. Velka palautuu joko arvopapereiden hinnan nousun tai talouden kasvun myötä uusina rahatalletuksina pankkijärjestelmään. Liikepankkien velan myöntämistä säätelevät ainoastaan pankkien omat arviot velallisten maksuvalmiudesta.

Velasta kertyvät korkotulot ovat välttämätön elementti rahoitussektorin toiminnalle. Näin ollen rahoituslaitosten menestys riippuu keskeisesti kahdesta tekijästä. Ensinnäkin yksityisen sektorin on oltava mahdollisimman velkaantunut. Mitä enemmän velkaa järjestelmässä on, sitä enemmän korkotuloja pankeille. Järjestelmän on sekä kyettävä luomaan nopeasti uutta rahaa että maksettava velkaa mahdollisimman hitaasti takaisin. Toiseksi reservikäytäntöjen pitää olla mahdollisimman höllät. Pankkien on päästävä lainaamaan nopeasti eteenpäin reservivarojaan.

Viimeistään globaali finanssikriisi on kuitenkin osoittanut, mihin yksityisen sektorin posketon velkaantuminen ja pankkien liiallinen riskinotto johtavat. Juuri tähän liittykin kapitalismin perusdilemma: Se elää rahoitussektorin varassa ja rahoitussektori taas elää velan varassa. Velka taas kriisiyttää koko talouden.

Tämän kaiken ytimessä on se meille niin tuttu ja arkinen asia – raha. Moderni raha syntyi 1800-luvulla teollisen vallankumouksen myötä. Sitä ennenkin oli tuki vaihdon välineitä, mutta velkaan ja monimutkaisiin rahoitusratkaisuihin perustuva raha kehitettiin vasta tuolloin. Kyse oli siitä, että tuotannon laajentamista ei pystytty rahoittamaan tehtaiden aiemmista voitoista.

Modernin rahan syntyminen pystyi sekä vastaamaan talouden laajentumisen että lockelaisen liberalismiin vaatimuksiin. Talous kasvoi ja omistussuhteet määriteltiin edelleen yksityisesti. Toinen vastaus teolliseen vallankumoukseenhan oli ilmiselvä: valtiotalous.

Mooses ja profeetat

Raha liittyy ennen kaikkea pääoman kasautamiseen. Se ei ole kasautumisen ilmentymä,

Rahatalous ei toimi kuten valtavirtainen taloustiede olettaa

kuten yleensä ymmärrämme. Se on akkumulaatio itsessään, Mooses ja profeetat. Se on kapitalismin ydinalue. Rahan tuotanto ja hallinta määrittävät muuta talousjärjestelmää.

Juuri suurpääoman intressien takia globaalista finanssijärjestelmästä on tehty niin haavoittuvainen. Toisen maailmansodan jälkeen luotu Bretton Woods -järjestelmä asetti paljon rajoitteita yksityisen velkakoneen toiminnalle. Kiinteät valuuttakurssit ja lukuisat pääomakontrollit tukkivat spekulatiivisen kaupankäynnin mahdollisuuksia. Näin ollen huomattava osa yksityisen sektorin velkaantumispotentiaalista oli karsittu pois.

Tämä näkyi nopeasti finanssisektorin kriisiytymisenä. Marxilaiset taloustieteilijät **Gerard Duménil** ja **Daniel Lévy** ovat havainneet finanssialan yritysten voittoasteen painuneen lähes nolleen 1970-luvulle tultaessa. Jos tämä kehitys olisi jatkunut pidempään, olisi rahoitussektori ajautunut konkurssiin kokonaisuudessaan. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut sitä, että yksityinen rahoitus olisi ollut pakko korvata julkisella rahoituksella. Tämä taas olisi tarkoittanut vallankumousta valta- ja omistussuhteissa.

Bretton Woods -järjestelmän kaataminen olikin välttämätöntä kapitalismin selviämisen kannalta. Sen jälkeen syntynyt uusliberalistinen maailmantalous on kuitenkin johtanut hidastuneeseen kasvuun, toistuvii finanssikriiseihin sekä kasvavaan eriarvoisuuteen.

Ja tämä kaikki vain rahan vuoksi. %

Kirjoitus perustuu osittain Steve Keenin artikkeliin Roving Cavaliers of Credit, joka on luettavissa hänen verkkosivuiltaan (<http://www.debtdeflation.com/blogs/2009/01/31/therovingcavaliersofcredit/>).

¹ Rahalla viitataan tässä yhteydessä niin sanottuun M2-indikaattoriin, jolla Yhdysvaltain keskuspankki arvioi liikkeellä olevan rahan määrää.

TEKSTI Jussi Ahokas

Uudistetaan Bretton Woods eli

Kuinka rahavasta laitetaan kuriin

Rahan roolia on jälleen muutettava, jos globaalia talousjärjestelmää halutaan vakauttaa. Bretton Woods-järjestelmä on päivitettävä 2000-luvulle.

Toisen maailmansodan jälkeen luotu Bretton Woods -järjestelmä¹ toi vakautta globaaliin talousjärjestelmään ja tarjosi erinomaiset edellytykset talouskasvulle. Sen positiiviset vaikutukset yhteiskuntaan olivat valtavat. Ennen kaikkea Bretton Woods -järjestelmä vaikutti rahoitusmarkkinoiden toimintaan ja rahan rooliin globaalissa taloudessa.

Finanssikriisi on nostanut globaalin sääntelyjärjestelmän tarpeen uudestaan keskusteluun. Toimivan sääntelyjärjestelmän keskeisiksi periaatteiksi voidaan esittää kolmea mekanismia, nimittäin riittäviä pääomakontrolleja, kiinteiden valuuttakurssien järjestelmää ja globaalia reservivaluutaa. Nykyisessä talousjärjestelmässä pääomakontrollien merkitys on erittäin pieni, valuuttajärjestelmä perustuu kelluviin kurssiin ja reservivaluutan tehtäviä edustaa kansallinen valuutta, Yhdysvaltain dollari.

Olosuhteet ovat viimeisten vuosikymmenien aikana muodostuneet otollisiksi spekulatiolle, talouden velkaantumiselle sekä tuotannon ja kaupan rakenteiden epätasapainolle. Tässä valossa ei olekaan ihme, että maailmantalouden väkilukuun suhteutettu kasvu on viimeisen 40 vuoden aikana hiipunut selvästi ja että globaali talousjärjestelmä on tasaisin väliajoin ajautunut rahoitusmarkkinoilta käynnistyneisiin kriiseihin.

Rahan roolia muutettava

Rahan roolia on jälleen muutettava, jos kehityksen suunta halutaan kääntää kohti vakaata

talousjärjestelmää. On luotava mekanismeja spekulatiivisten rahan liikkeiden hillitsemiseksi. Attacin ajama valuutanvaihtovero on erinomainen esimerkki tällaisesta mekanismista. Myös muunlaiset rahoitustransaktioverot ja suorat pääomakontrollit voivat osoittautua välttämättömiksi vakaiden rahoitusolosuhteiden luomiseksi. Finanssipääoman liikkeitä rajoittavien mekanismien tavoitteena on ensisijaisesti rahoituksen suuntaaminen spekulatiivista kohteista reaalityaloudellista toimintaa eli tuotantoa ja vaihdantaa tukeviin tarkoituksiin.

Vaarallista spekulatiota

Valuuttajärjestelmä on globaalin talouden tärkeimpiä instituutioita. Valuutat ja ennen kaikkea valuuttojen arvot suhteessa toisiinsa määrittelevät eri alueiden ja valtioiden välistä kauppaa sekä pääomavirtoja. Valuutan arvostus vaikuttaa suuresti yksittäisen kansantalouden mahdollisuuksiin myydä tuottamia tavaraita ja palveluita maailmanmarkkinoilla. Myös investointirahoituksen tai julkisen velan hintaan valuutan arvostus ja uskottavuus vaikuttavat erittäin paljon.

Tästä syystä nykyiseen kelluvien valuuttakurssien järjestelmään sisältyy lähtökohtaisesti liikaa epävakautta aiheuttavia tekijöitä. Kun valuuttamarkkinoilla on lisäksi mahdollista käydä spekulatiivista kauppaa, muuttuu tilanne suorastaan vaaralliseksi. Esimerkiksi 1990-luvun lopulla tapahtuneen Aasian talouskriisin liikkeellepanevana voimana toimi juuri alueen valuuttoihin kohdistu-

nut spekulatio. Kiinteiden valuuttakurssien järjestelmän luominen veisi mahdollisuudet vastaavalta spekulatiolta. Se myös loisi ennakoitavuutta sekä tasapainoa kansainväliseen kauppaan ja globaaliin tuotantorakenteeseen.

Samanlaisia vaikutuksia olisi globaalilla reservivaluutalla, jota käytettäisiin rahana eri valuutta-alueiden välisessä taloudellisessa toiminnassa. Globaali reservivaluutta rajoittaisi valtioiden mahdollisuuksia kasvattaa vaihtotaseen alijäämiä rajattomasti, mikä tasoittaisi globaaleja epätasapainoja. Tällöin

alijäämäiset talousalueet eivät velkaantuisi liikaa suhteessa ylijäämäisiin alueisiin. Myöskään suurille reservivarannoille ei olisi enää tarvetta, kun likviditeetin riittävydestä vastaisi kansainvälinen instituutio.

Liian kevyt finanssikriisi?

Historiallinen todistusaineisto puoltaa voimakkaasti globaalin sääntelyjärjestelmän uudelleenrakentamista. Poliittinen vastustus on kuitenkin vielä globaalin finanssikriisinkin jälkeen erittäin voimakasta. Edellä esitettyjen instituutioiden rakentamista ja mekanismien käyttöönottoa on ajanut globaaleista poliittisista toimijoista kaikkein voimakkaimmin YK. Voittomahdollisuuksien katoamista pelkäävien rahoitusalan toimijoiden vaatimukset painavat kuitenkin vielä tällä hetkellä enemmän. Näyttää siltä, että vakavuudesta huolimatta globaali finanssikriisi on ollut toistaiseksi liian kevyt saadakseen aikaan riittävää painetta rahan mellastuksen lopettamiseksi globaalissa talousjärjestelmässä. %

.....
Vakavuudesta
huolimatta globaali finanssikriisi näyttää toistaiseksi olleen liian kevyt saadakseen aikaan riittävää painetta rahan mellastuksen lopettamiseksi.
.....

¹ Vuosien 1944-1971 aikana toiminut Bretton Woods -järjestelmä perustui ennen kaikkea kansallisiin pääomakontrolleihin ja kiinteiden valuuttakurssien järjestelmään. Näillä mekanismeilla pyrittiin tuottamaan vakaat taloudelliset olosuhteet maailmaan. Bretton Woods -järjestelmä osoitti toimivuutensa ja sen olemassaolon aikana maailman talouskasvu oli historiallisen nopeaa.

Kuka hyötyy 500 euron seteleistä?

Koolla on väliä, ainakin jos kyseessä ovat eurosetelit.

Viidensadan euron seteli on kumma raha.

Tavallinen pulliainen on luultavasti pidellyt purppuranpunaista viissatasta hyppysissään vain harvoin. Niitä ei voi nostaa automaattista, eikä niitä kelpuuteta maksuvälineiksi monissa liikkeissä. Viissatanen on kaiken lisäksi jo fyysiseltä kooltaan niin iso, että tuskin edes mahtuu lompakkoon.

Siitä huolimatta 500 euron setelien kysyntä lisääntyy nopeasti. Niiden määrä kasvaa

nopeimmin kaikista euroseteleistä. Vuodesta 2006 niiden määrä on lisääntynyt jopa 30 prosenttia. Nyt liikkeessä olevan 764 miljardin arvoisesta eurosetelistöstä niiden arvo muodostaa 36 prosenttia.

Arviolta neljännes viissatasista päättyy Espanjaan. Siellä 500 euron seteleitä kutsutaan bin ladeneiksi. Kuten islamisti-johtajasta **Osama Bin Ladenista**, niistä puhuvat kaikki, vaikka kukaan ei ole nähnyt niitä.

Viissatasten suuri kysyntä onkin herättänyt epäilyjä niiden rikollisista käyttötarkoituksista.

Näppärä raha rikollisille

Hämäräperäisiin tarkoituksiin käteisellä rahalla on tärkeä etu: se on anonyymiä eikä turhaan jätä jälkiä käyttäjästään.

Viissatanen on erityisen näppärä, jos liikuteltavat summat ovat isoja. Suuren nimelisarvonsa vuoksi niiden avulla on helppo kuljettaa pienessäkin tilassa isoja määriä rahaa. Esimerkiksi Yhdysvaltain huumeviraston Euroopan ja Afrikan alueista vastaava johtaja **Russel Benson** arvioi toukokuussa uutistoimisto Bloombergille, että miljoona dollaria painaa 100 dollarin seteleinä noin 10 kiloa, kun vastaava summa euroina silloisilla valuuttakurssella painaa vain noin 1,5 kiloa.

Huumekauppa siirtyi käyttämään euroja dollareiden sijaan jo aikapäiviä sitten. Bensonin mukaan 500 euron seteleitä tavataankin yhä useammin Kolumbiassa, joka on mailman suurin kokaiinintuottaja.

Kiusallinen asia pankkiväelle

On viissatasille toki rehelliäkin käyttötarkoituksia. Joissain maissa, kuten Saksassa ja Hollannissa, nimellisarvoltaan suuria seteleitä oli sitä paitsi käytössä jo ennen euroaika, ja kuluttajat olivat tottuneet niihin.

Pankkiväelle setelien päätyminen laittoon tarkoituksiin –joko suorastaan rikolliseen puuhaan kuten huume- tai asekauppaan tai sitten sinänsä lailliseen, mutta verottajalta katkettuun eli harmaaseen liiketoimintaan– on joka tapauksessa kiusallista. Vaikka epäilyjä nimellisarvoltaan suurten setelien käytöstä rikollisuudessa on esitetty viljalti, virallisesti käsitys yleensä torjutaan tai ainakin sen merkitystä pidetään vähäisenä.

Isot setelit eivät tietenkään sinänsä loihdi rikollisuutta. Ne vain helpottavat sitä.

Tavallisten ihmisten elämä tuskin merkittävästi vaikeutuisi, jos viissataset poistettaisiin käytöstä. Sen sijaan pimeän rahan liikkeistä se tekisi edes piirun verran nykyistä vaikeampaa. %

Maria Manner

TEKSTI Anita Kelles-Viitanen

KUVA Wikipedia

Alkuperäiskansat ja raha

Tuskin yksikään alkuperäiskansa elää enää täysin rahatalouden ulkopuolella.

Mielenkiintoista on se, miten tilanteeseen on tultu. Prosessi avaa näkymän kapitalismin kehitykseen.

Kapitalismin luonteen analyysi on tärkeää, jotta emme jäisi sirpaloituneena näyttäytyvän maailman armoille, ryntäilemään erillisten yksityisilmiöiden perään. Samalla voimme esittää kysymyksen, josta ilmasto- ja ympäristökriisit yhdessä finanssitalouden haaksirikon kanssa tekivät sekä modernin että mahdollisen: Onko toisenlainen talousmalli mahdollinen?

Alkuperäiskansoja on kaikkialla kohdeltu epäoikeudenmukaisesti. Riistoa on vahvistettu väkivallalla, etenkin jos eliitin etuja tukeva lainsäädäntö — kuten maalaki ja metsiä koskeva lainsäädäntö — ei ole riittänyt nujertamaan vastarintaa. Ihmis-oikeusloukkauksia on tehty kansallisen kehityksen, tuottavuuden, köyhyyden poistamisen ja nykyisin myös ympäristöhaittojen torjunnan nimissä. Alkuperäiskansat ovat joutuneet väistymään teiden, siltojen, patojen, kauppakeskusten ja kaupallisen maanviljelyksen tieltä.

Valloituksella on pitkä historia. Siirtoma-aikana pakkolunastettiin maita ja luonnonvaroja, mikä runteli myös elinkeinoja, sukusidoksia ja elämäntapoja. Toimien uskottiin kuuluvan kulttuurievoluutioon ja jäävän historiaan kapitalismin kehityksessä. Muiden muassa **Marx** kutsui vaihetta esikapitalistiseksi pääoman keräämiseksi (*primitive accumulation*). Myöhemmät tutkijat ovat tunnistaneeet ilmiön kapitalismiin keskeisesti kuuluvaksi, jatkuvaksi prosessiksi. **Michael Perelman**, **David Harvey** ja **Massimo de Angelis** puhuvat pääoman riistokeräämisestä (*accumulation by dispossession*).

Kolonialistit toivat kapitalismin

Alkuperäiskansojen eetoksessa elämän eri alueet punoutuivat aikanaan tiiviisti yhteen eikä taloudella ollut kokonaisuudessa erityisroolia. Yhteiskunnan instituutiot eivät perustuneet kilpailuun vaan sosiaaliseen vastuuseen ja luonnon kunnioitukseen. Holistinen ja omavarainen kulttuuri jou-

tui kuitenkin konfliktiin kapitalismin hengen kanssa.

Kolonialistit pilkkoiivat maailmaa myytäviin osiin ja ajoivat omavaraisia viljelijöitä mailtaan. Intiassa, kuten muuallakin, markkinatotalitarismi ohitti ajatuksen maiden yhteisomistuksesta ja alkuperäiskansojen nautintaoikeuksista. Kolonialistit näkivät maan ja metsät tyhjinä, *terra nullis*, mikä oikeutti alueet siirron valtiolle.

Esimerkiksi Intiassa jopa hallitus arvioi, että puoli miljoonaa alkuperäiskansojen jäsentä on menettänyt puoli miljoonaa hehtaaria maistaan. Alkuperäiskansojen oikeudet syrjäyttäviä lakeja ovat esimerkiksi *Land Acquisition Act* (1894) ja *Garo Hills Regulation Act* (1886). Samalla naisten taloudellista roolia heikennettiin, kun matrilineaarista perimysjärjestelmää ei tunnustettu. Maita yksityistettäessä maanomistajiksi merkittiin vain miehet.

Siirtomaahallinto alkoi myös verottaa maasta, vedestä, puutavarasta ja met-sän sivutuotteista. Alkuperäiskansojen oli hankittava rahaa verojen maksuun. Monet

jäivät rahanlainaaajien koukkuun lainojen huimien korkojen vuoksi, mikä saattoi tarkoittaa esimerkiksi pakkotyötä suurtilallisten mailla tai brittien plantaaseilla, kaivoksissa ja työmailla.

Lainojen lisäksi palkkaennakot saattoivat johtaa orjuuden kaltaisiin työsuhteisiin. Työhön palkatut tarvitsivat rahaa etukäteen veroihin tai ruokaan. Työ oli sesonkimaista, ja värvääjien kanssa tehtiin työsopimuksia etukäteen, mikä tarkoitti usein markkinahinnat alittavaa palkkaa.

Samaan aikaan uudet maankäyttöäännöt aiheuttivat ennennäkemätöntä ruokapulaa, joka vaikeutti palkkaneuvotteluja. Ilman sitä työmarkkinat ja kulutusmarkkinat eivät olisi sotkeutuneet toisiinsa.

Vaihtoehtoja markkinavallalle

Näin epätasa-arvoon perustuva pääoman kasaantuminen voimistui ja köyhien työläisten määrä kasvoi. Syntyi köyhyysrajalla toimivaa pienteollisuutta sekä harmaa sektori. Jotkut alkuperäiskansojen jäsenet vieraantuivat yhteisöstään ja alkoivat vau-

.....
Intiassa hallitus
arvioi, että
puoli miljoonaa
alkuperäiskansojen
jäsentä on
menettänyt
puoli miljoonaa
hehtaaria
maistaan.
.....

rastua muiden kustannuksella. Ylijäämästä ja pääoman muodostuksesta ennen päättäneet, vastavuoroisuuteen perustuvat instituutiot rapistuivat. Työ ja maankäyttö eriytyivät.

Vallatessaan alkuperäiskansojen maita Britannia siirsi näin Intiaan emämaan käytäntöjä. Itsenäistyessään Intia ei ravistunut irti siirtomaaperinteistä, vaan uusliberalismi jatkaa valloitusta.

Emme pääse rahasta eroon, mutta osa elämästä täytyy saada säästetyksi rahoitusinstrumenttien ja kaupan kosketukselta. Alkuperäiskansojen ratkaisu olivat vaihtoehtoiset raha-talouden muodot, jotka eivät syrjäytä yhteisöllistä jakoa ja tasa-arvoa.

Markkinavalta ja sitä tukeva eliitti haastaa myös meitä. Yhteisomistusta puretaan ja julkisia palveluita ja sosiaalista pääomaa muutetaan myytäviksi hyödykkeiksi. Meidän on puolustettava rakentamaamme hyvinvointijärjestelmää ja instituutioita, jotka suojaavat meitä rahavallan epäoikeudenmukaisuuksilta ja pitävät meidät pysyvässä huonoina aikoina. %

Kuluneen vuoden tapahtumia

Suomi Areenassa keskusteltiin finanssikriisistä

Attacin ja Suomi Areenan järjestämä tilaisuus Porissa keräsi talouden ja politiikan toimijoita keskustelemaan maailmantalouden tarvitsemista muutoksista.

Otsikolla "Finanssijärjestelmä sekasorrossa - mitä pitäisi tehdä?" järjestetyssä tilaisuudessa kuultiin alustukset valtiovarainministeriön ja Attacin edustajilta. Vanhemman finanssisihteerin **Pauli Kariniemen** ja Attacin hallituksen jäsenen **Lauri Holapan** alustuksia kommentoivat Finanssialan Keskusliiton toimitusjohtaja **Piia-Noora Kauppi** sekä Vasemmistoliiton puheenjohtaja **Paavo Arhinmäki**.

Tilaisuus oli osa viisipäiväisen Suomi Areenan taloustorstaita 16.7. Keskustelu keräsi Porin sydämeen, kauppatorin laidalle, runsaan väkijoukon, ja suuri osa kuulijoista joutuikin tyytymään seisomapaikkoihin.

Keskustelijat olivat melko yksimielisiä kriisiin johtaneista syistä, joita muun muassa Kariniemi analysoi alustuksessaan. Pääsyllisinä nähtiin yksityistalouksien ylivelkaantuminen erityisesti Yhdysvalloissa ja rahoitusmarkkinoiden liiallinen riskinotto. Sen sijaan ratkaisuvaihtoehdot ja tarvittavat toimenpiteet herättivät enemmän keskustelua.

Kariniemen ratkaisupakkiin kuulusivat

kansallisen valvonnan sijaan Euroopan-lajuisen viranomaisvalvonnan tehostaminen, jonka osana olisivat riskineuvostot ja muut valvontaelimet. Lisäksi Kariniemi toivoi puuttumista kannustinongelmiin ja kirjanpitosäädöksiin sekä talouskriisinhallinnan kehittämistä.

Unohtakaa riskit, on puhuttava epävarmuudesta

Lauri Holappa arvosteli riskin käsitettä modernin kapitalistisen järjestelmän arvioinnissa ja toivoi mieluummin puhuttavan epävarmuudesta riskien sijaan.

– Riskit ovat arvioitavissa ja laskettavissa,

mutta epävarmuus on jotain tuntematonta ja arvaamatonta. Sijoitustoiminnan eriytyminen reaalityaloudesta tekee rahoitusmarkkinoista epävarmoja ja luo nykyisen kaltaisia, jatkuvasti toistuvia finanssikriisejä.

Piia-Noora Kauppi korosti ongelmien globaalia luonnetta ja arvioi, että Suomen tai Euroopan sisäinen lainsäädäntö ei pysty merkittävästi vaikuttamaan maailmanlaajuisiin finanssimarkkinoihin.

– Euroopan unionissa on jo 90-luvun puolivälistä alkaen tehty toimia sisämarkkinoiden sääntelyn ja pankkien vakavaraisuuden kasvattamiseksi, mutta itse asiassa tällä hetkellä markkinat esimerkiksi edellyttävät suu-

rempia pääomapuskureita kuin lainsäädäntö. En kiistä, etteivätkö suomalaiset joutuisi kärsimään globaalia talouskriisistä, mutta sitä eivät ole suomalaiset finanssitoimijat aiheuttaneet, eivätkä suomalaiset pankit tai vakuutusyhtiöt ole syyllistyneet ylilyönteihin. Suomalainen pörssivero olisi vain oman jalan sahaamista, Kauppi maalaili.

"Ahne keinottelu kuriin"

Arhinmäki syytti lamasta ylivelkaantumisen sijaan sen taustalta löytyvää ahneutta ja uusliberalistista politiikkaa. Nykyinen finanssikriisi osoittaa Arhinmäen mukaan selvästi sääntelyn tarpeen.

– On luovuttava ajattelusta, että markkinat hoitavat kaiken parhaiten. Nyt tarvitaan sääntelyä ja puuttumista siihen, miten rahamarkkinat toimivat. Tarvitaan pörssivero, joka estää nopean voitontavoittelun edestakaisilla osakekaupoilla. Varainsiirtovero, valuutanvaihtovero ja ankara puuttuminen veroparatiiseihin ovat keinoja, joilla markkinoiden läpinäkyvyyttä voidaan lisätä ja ahne keinottelu saadaan kuriin, Arhinmäki luetteli.

"On luovuttava ajattelusta, että markkinat hoitavat kaiken parhaiten."

–PAAVO ARHINMÄKI

Finanssikriisin syyt kävivät selviksi, mutta ratkaisuista ei löytynyt yksimielisyyttä Attacin ja Suomi Areenan järjestämässä keskustelutilaisuudessa. Keskustelemassa Paavo Arhinmäki (vas.), Lauri Holappa, Piia-Noora Kauppi ja Pauli Kariniemi.

Tilaisuus keräsi runsain joukoin kuulijoita, ja tuolit loppuivat heti alkuunsa kesken.

Eurooppa kylässä

Euroopan Attac-verkosto pohti maailman ja omaa tilaansa kesällä Helsingissä.

Eniten keskustelua herättänyt yksittäinen toimenpide-ehdotus oli valuutanvaihtovero. Kariniemi ja Kauppi pitivät mallia epärealistisena, koska veroa voitaisiin helposti kiertää veron piiriin kuulumattomien maiden kautta. Lisäksi Kariniemi epäili veron estävän mahdollisuuksia valuuttakurssiriskiltä suojautumiseen. Arhinmäen säestämänä Holappa syytti uusliberalistista puhetapaa, joka ei kykene ideologiseen keskusteluun, vaan tyrmää valuutanvaihtoveron kaltaiset reformit toimimattomiksi pelkästään teknisin perustein.

– Valuutanvaihtoveroja on ollut jo menestyksekkäästi käytössä, ja esimerkiksi Attac on pitkään puhunut Tobinin veron sijaan Spahnin mallista, jossa alhaisen perusveron lisäksi kriisitilanteisiin pystytään vastamaan korkealla rangaistusverolla, joka siten mahdollistaa valuuttakurssiriskeiltä suojautumisen, Holappa sanoi. %

TEKSTI JA KUVAT Raisa Ranta

Euroopan Attacien kokous järjestettiin 12–14. kesäkuuta Helsingissä. Kokoukseen osallistui parikymmentä aktivistia eri puolilta Eurooppaa.

Kokouksen tarkoituksena oli ensinnäkin tarkastella sitä, millainen tilanne kussakin kansallisessa Attacissa on toiminnan, jäsenmäärän ja taloudellisen tilanteen suhteen. Kaikkia maita oli pyydetty valmistelevaan pieniin raportteihin viimeaikaisen toimintansa painopisteistä.

Toisaalta kokouksessa keskityttiin pohtimaan sitä, miten Attac on kyennyt vastaamaan finanssikriisin tuomaan haasteeseen tai mahdollisuuteen. Attac on liikkeenä syntynyt vastustamaan uusliberaalia talousoppia. Nyt kun uusliberalismi on vuosisadan kriisissä, on syytä kysyä, missä määrin olemme liikkeenä pystyneet näyttämään uusliberaaleille pitkää nenää ja sanomaan “Mitä me sanoimme?”.

Kokouksen kolmas painopiste oli Euroopan Attac-verkoston toiminnan kehittäminen. Attac on kymmenvuotias like, ja toimijasukupolven vaihtuminen näkyy monella tavalla kaikissa maissa. Moni vanhoista aktivisteista on siirtymässä pikku hiljaa taustalle, ja mukaan tulee, toivottavasti, uusia aktiiveja. Toimintatapoja pitäisi pystyä uudistamaan ja tietoa siirtämään sukupolvelta toiselle.

Sukupolven vaihdos sekä eräänlainen muutos siinä, mitä Attacilta – osana alterglobalistista liikettä laajemmin – odotetaan, näkyi eri maiden osallistujien kertomuksissa toiminnastaan. Monessa niistä aprikointiin, miten saada laajempaa yleisöä mobilisoitua tilaisuuksiin tai kadulle osoittamaan mieltään. Monet valittelivat aktiivisen toimijajoukon harvalukuisuutta.

Uusi aika, uudet kujeet

On selvää, että alterglobalistisen liikkeen ja samalla Attacin rooli on muuttunut siitä, mikä se 10 vuotta sitten oli. Ymmärrys globalisaatiosta markkinoiden globalisaationa ja ylikansallisen demokraattisen hallinnan tarpeesta on lisääntynyt ja tarkentunut. Enää ei riitä, että mobilisoidaan kansaa kaduille vastustamaan “uusliberalismia”, globalisaatiosta nyt puhumattakaan. Toisaalta harva lähtee barrikadeille myöskään hedge-rahastojen sulkemisen puolesta. Liikkeen on löydettävä uusia tapoja muotoilla vaatimuksensa populaarilla tavalla, jos se tahtoo mobilisoida joukkoja.

Mutta kyse on myös toisenlaisesta haasteesta. Voisi nimittäin väittää, että yhä useampi päättäjä seisoo joukoissamme. Tobinin veroa ja veroparatiisien sulkemista ovat viime aikoina esittäneet niin johtavien teollisuusmaiden poliitikot kuin äänet finanssisektorin

sisältäkin, kuten brittien finanssivalvonnan päällikkö **Adair Turner**. Millaisia toimintatapoja liikkeen tulisi tässä uudessa tilanteessa ottaa käyttöön?

Attac on yhä lähempänä päättäjiä niin fyysisesti kuin ideologisestikin. Esimerkikiksi uuteen europarlamenttiin valittiin lukuisia attaclaisia. Samalla Attacin rooli sosiaalisena liikkeenä on tullut osittain lähemmäs etabloituneen kansalaisjärjestön roolia. Helsingin kokouksessa käytiinkin keskustelua siitä, että Attac-verkoston pitäisi entistä paremmin tehdä yhteistyötä muun kansalaisyhteiskunnan ja ay-liikkeen kanssa. Lisäksi esiin tuotiin se, että Attacin sisällä tulisi lisätä eri kansainvälisten organisaatioiden toimintatapojen tuntemusta.

Attacilla on nyt elämänsä tilaisuus saada tavoitteitaan ja viestiään läpi päättäjien ja suuren yleisön keskuudessa. Se edellyttää kuitenkin kykyä uusiutua ja sopeutua ympäröivän yhteiskunnan muutokseen sekä älyllistä vaivannäköä vaatimusten muotoilemiseksi niin, että kadunmieskin ymmärtää, mistä on kyse.

Työ jatkuu myös Euroopan Attac-verkoston tulevilla tapaamisissa. Verkosto pitää yhteyttä toisiinsa myös sähköpostilistojen ja säännöllisten puhelinkokousten kautta. %

Sanna Salo

JUMALA ON KUOLLUT!

Teppo Eskelinen
ja Otto Bruun (toim.):

FINANSSIKAPITALISMI JUMALA ON KUOLLUT

Kirjoittajat hakevat innoituksensa motosta: "Jokainen kriisi on mahdollisuus."

Otto Bruun, Aditya Chakraborty, Teppo Eskelinen, Tuuli Hirvilammi, Lauri Holappa, Markus Jäntti, Ville-Pekka Sorsa, Leo Stranius, Elina Turunen ja Matti Ylönen.

Supertarjous
Attacin jäsenille:
10 € (ovh. 15 €)

into

Le Monde diplomatique

MAAILMANPOLITIIKAN ATLAS

Kartan voi tehdä mistä vain: Venäjän ulkopolitiikasta, Kiinan maailmanvalloituksesta, Saksan voimailuksista, Afrikan mustasta kullasta, Länsi-Saharan itsenäistymisestä, kybersodista ja Palestiinan saaristosta. Ilmestyy lokakuussa.

Tarjous Attacin jäsenille 20 € (ovh. 27 €).

Tilaa sähköpostilla osoitteesta myynti@intokustannus.fi, ja viestikenttään "Attac".
www.intokustannus.fi

Attacin ilmastoryhmä perustettu

Miten ilmastonmuutos vaikuttaa talouteen? Miten talous vaikuttaa ilmastonmuutokseen? Entä mikä on politiikan rooli?

Muun muassa tällaisia kysymyksiä pohditaan Kööpenhaminan neuvottelujen lähestyessä ja niiden jälkimainingeissa Attacin upouudessa ilmastoryhmässä. Talouskriisistä huolimatta myös ilmasto halutaan pelastaa markkinamekanismein. Kriittinen keskustelu talouden ja ilmaston välisestä yhteydestä on loistanut poissaolollaan. Nyt tähän puututaan – tule sinäkin mukaan keskustelemaan!

Lisätietoja Attacin ilmastoryhmästä antaa Eeva Talvikallio, eevushka@gmail.com. oso 3425969. Ryhmällä on oma sähköpostilista.

Tule Attacin PIKKUJOULUIHIN!

Attacin pikkujouluja vietetään perjantaina 18. joulukuuta klo 19 lähtien Helsingissä ravintola Karhunpojan kabinetissa, Hakaniemenkatu 7.

Tarjolla myös pientä purtavaa. Lämpimästi tervetuloa kaikki!

Lisätietoja Aila Pervonsuo, p. 0407485883.

TILAA PAITOJA, KASSEJA, KIRJOJA....

Attacin suosittuja **Lisää veroja -paitoja** on kahta mallia. Tavallista T-paitamallia löytyy mustana ja oliivinvihreänä kokoa M, L ja XL. Hinta on 20 euroa. Niin sanottua ladyfit-mallia löytyy mustana ja punaisena kokoa S, M, L ja XL. Hinta on 25 euroa. Paidan hihassa on teksti *attac – valuutanvaihtoveron puolesta*.

Saatavana on edelleen myös **EVVK-paitoja**. Paidan alareunassa on teksti *attacia kiinnostaa*. Myös tätä paitaa on saatavana tavallista ja ladyfit-mallia. Hinnat ovat 20/25 euroa.

Lisäksi Attacilla on puuvillaisia kangas-

kasseja, joissa lukee *maailmaa voi muuttaa – attac.fi*. Kassin hinta on 5 euroa.

Hintoihin lisätään postituskulut.

Vain postikulujen hinnalla voi tilata **Maailmantalouden ABC -kirjan**, joka tekee selkoa maailmantalouden käsitteistöstä kansantajuisella kielellä.

Saatavilla on lisäksi **Tax Justice -Putting Global Inequalities on the Agenda -teosta** (toim. Matti Kohonen ja Francine Mestrum, Pluto Press 2009) hintaan 17 euroa + postikulut.

KAIKKI TILAUKSET VOI TEHDÄ OSOITTEESSA attactalous@kaapeli.fi

HALUATKO LIITTYÄ ATTACIN JÄSENEKSI?

Jäseneksi voi liittyä sähköpostitse osoitteessa attactalous@kaapeli.fi

Jäsenmaksu on 30 euroa/vuosi, opiskelijoilta, työttömiltä, eläkeläisiltä ja muilta vähävaraisilta 10 euroa/vuosi.

JÄSENILLE TIEDOKSI

Jos katuosoitteesi, sähköpostiosoitteesi tai puhelinnumerosi muuttuu, ole ystävällinen ja ilmoita siitä osoitteeseen

attactalous@kaapeli.fi

%Hiekanjyvät

SUOMEN ATTACIN JÄSENLEHTI

TOIMITUSKUNTA

Maria Manner (päätoimittaja)
Virve Pohjanpalo, Mikko Sauli
Heikki Rönkkö (ulkoasu)